

РОЛЬ КООПЕРАТИВІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СІЛЬСЬКОГО РОЗВИТКУ: ДОСВІД ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

І. В. Абрамова, к. е. н., доцент
Житомирський національний агроєкологічний університет

Методологічно обґрунтовано роль кооперативів у забезпеченні сільського розвитку з урахуванням зарубіжного досвіду. Описано сучасні риси фермерської кооперації у Сполученому Королівстві. З урахуванням досвіду функціонування кооперативів Великобританії доведено, що кооперація сприяє зростанню продуктивності та дохідності сільськогосподарського виробництва, забезпечує зайнятість, соціальну захищеність та інтеграцію фермерів. Встановлено вплив кооперативних організацій на процеси екологізації сільськогосподарського виробництва та забезпечення сільського розвитку.

Постановка проблеми. Незважаючи на те, що впродовж останніх років аграрний сектор України показує позитивну динаміку за основними показниками, розвиток сільської місцевості у нашій державі практично не відбувається. Переважна більшість сільського населення має низькі доходи. Безробіття, трудова міграція, відсутність мотивації до праці, зруйнована соціально-побутова інфраструктура – це лише невеликий перелік проблем, з якими стикнулися територіальні громади сіл. Важливість їх негайного вирішення є очевидною, адже занепад українського села є не лише загрозою розвитку сільського господарства, а й країні в цілому.

Кооперація відкриває перспективи для створення нової організаційної структури сільського господарства, спрямованої на економічний та соціальний захист селян. Відтак, становлення та розвиток кооперативних форм господарювання в сільській місцевості,

відродження реальних кооперативних відносин в аграрному секторі України необхідно розглядати в якості стратегічного ресурсу забезпечення комплексного сільського розвитку. В такому контексті вивчення зазначеної проблеми зарубіжний досвід набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у теорію і практику розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації було зроблено такими економістами-аграрниками, як В. Гончаренко, В. Зіновчук, М. Малік, Л. Молдаван, Р. Кринець, Ю. Ушкаренко та ін. [1, 2]. Зарубіжний досвід діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та їх роль у забезпеченні сільського розвитку вивчали Ф. Горбонос, І. Колокольчикова, Н. Павленчик, А. Шолойко та ін. [3, 4]. Водночас не всі питання, пов'язані з визначенням ролі сільськогосподарської обслуговуючої кооперації у забезпеченні сільського розвитку, є достатньо вивченим і вирішеними, що вказує на необхідність проведення окремого дослідження у зазначеному напрямі.

Мета та методика досліджень. Метою дослідження є теоретико-методологічне обґрунтування ролі сільськогосподарської обслуговуючої кооперації у забезпеченні сільського розвитку з урахуванням зарубіжного досвіду. Теоретичний аналіз порушених в дослідженні питань було здійснено за загальнометодологічною схемою системного підходу. Для вирішення окремих завдань використовувалися методи: статистико-економічний (при аналізі стану та тенденцій розвитку кооперативів Великобританії); порівняльного аналізу (при дослідженні економічних категорій, методик оцінки, шляхів і напрямів розвитку вітчизняних та зарубіжних кооперативних організацій); метод аналогії (при обґрунтуванні ролі сільськогосподарських кооперативів у забезпеченні сільського розвитку) тощо.

Виклад основного матеріалу. Відведення недостатньої ролі для кооперації у процесах реформування аграрного сектора економіки України стало однією з основних причин погіршення соціально-економічного та екологічного стану сільських територій. Вивчення досвіду кооперативної співпраці аграріїв Великобританії обумовлене тим, що саме тут було покладено початок міжнародному кооперативному руху, а кооперацією пронизана переважна більшість соціально-економічних аспектів життя британського суспільства: освіта, фінанси, сільське господарство, промисловість тощо. Тут вважають, що кооперативи – це організації, які надають людям право власності і контролю над тим, що для них є дійсно важливим.

Сільськогосподарська кооперація Сполученого Королівства не лише надає можливість фермерам отримувати необхідні матеріально-технічні засоби для обробітку та переробки сільськогосподарської продукції, створювати якісну, конкурентоспроможну (як за ціною, так і за обсягом) продукцію, допомагає в її реалізації, а фактично є ідеологією їх життя. Британці сповідують філософію кооперативної економіки – «економіки для всіх» [7]. Її зміст полягає в тому, що працюючи разом, люди створюють більше, а створюючи більше – більше отримують.

Підтвердженням ефективності даного підходу є те, що впродовж останніх років кооперативний сегмент британської економіки продовжував активно зростати. Всього тут нараховується близько 8815 кооперативів. Сільське господарство посідає друге місце в кооперативній економіці країни. Впродовж 2016 р. 436 фермерських кооперативи, які належать понад 152 000 фермерам, мали річний оборот обсягом понад 7,4 млрд. фунтів стерлінгів (табл. 1).

Таблиця 1

**Стан розвитку фермерської кооперації у Великобританії, на
початок відповідного періоду**

Показник	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Кількість кооперативів, од.	438	439	434	434	436
Кількість членів, чол.	149200	151200	149600	149900	152700
Річний оборот, млрд.ф.с.	7,3	7,8	8,1	7,8	7,4
Прибуток до оподаткування, млн.ф.с.	54,1	36,3	44,4	13,4	34,6

Джерело: побудовано за даними [6].

Сучасними рисами розвитку фермерської кооперації в Сполученому Королівстві є достатньо великі розміри кооперативів, їх багатофункціональність та інтегрованість. Тут працюють кооперативи так званої «однієї мети», тобто в рамках одного окремого промислового напрямку, або спеціалізації, такої як молочні продукти, зерно, бавовна або вино [3]. Фермери співпрацюють, щоб отримувати переваги великого бізнесу, які лишаються недоступними для кожного зокрема, – купувати, продавати завжди вигідніше разом. Об'єднуючись, фермери укріплюють свої позиції в умовах мінливого ринкового середовища.

Досвід Великобританії доводить, що кооперативи відіграють важливу роль у розвитку сільського господарства країни. Завдяки збільшенню прибутків, отриманих за рахунок кооперативу, у фермерів з'являється як мотивація, так і необхідні засоби для розвитку виробництва, що сприяє зростанню продуктивності в аграрному

секторі. Завдяки послугам, які надають кооперативи, фермери можуть реалізовувати вироблену ними продукцію за більш вигідними цінами і знижувати витрати на виробництво.

Крім того, кооперативи забезпечують зайнятість, соціальну захищеність та інтеграцію фермерів. Об'єднання в кооперативи є можливістю отримувати стабільний дохід та задовольняти свої соціальні потреби в тій місцевості, де проживають фермери. Кооперативні організації активно сприяють процесу екологізації сільськогосподарського виробництва та забезпеченню сільського розвитку, що є особливо актуальним не лише у Великобританії, а й в усіх Європейських країнах. Вони здатні ефективно вирішувати питання, пов'язані із формуванням позитивного екологічного іміджу, високих стандартів якості та безпечності сільськогосподарської продукції. Британські кооперативи активно пропагують розвиток органічного виробництва, сприяють доступу до новітніх екологічно безпечних та ресурсозберігаючих технологій.

Висновки. Отже, світовий досвід кооперативної співпраці свідчить про те, що кооперація – це не лише тип виробництва чи форма господарювання, а економічно обумовлена ідеологія виживання сільськогосподарського виробника в жорстких економічних умовах. Вагомість кооперативного сектора економіки підтверджується досвідом розвитку кооперативів Великобританії, де об'єднання фермерів у кооперативи не лише сприяє ефективній реалізації ресурсного потенціалу сільського господарства, а й забезпеченню сільського розвитку. Саме тому, в Україні поряд із зміцненням фермерства та великотоварного приватного виробництва необхідно розвивати кооперативний рух, який має стати важливим фундаментом структурної перебудови сільського господарства та забезпечити сільський розвиток.

Список використаних джерел

1. Гончаренко В. В. Концепція розвитку національного кооперативного руху / В. В. Гончаренко, Л. В. Молдаван, В. В. Зіновчук. – К., 2001. – С. 67.

2. Зіновчук В. В. Економічна природа псевдокооперативів та небезпека їх поширення в аграрному секторі України / В. В. Зіновчук // Українська кооперація. – 2010. – № 3. – С. 32.

3. Колокольчикова І. В. Міжнародний досвід розвитку сільськогосподарської кооперації Великобританії // І. В. Колокольчикова [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/427/1/395.pdf>.

4. Малік М. Й. Проблемні питання розвитку кооперації та інтеграційних відносин в АПК / М. Й. Малік, Ю. Я. Лузан // Економіка АПК. – 2010. – №3. – С. 3–9.

5. Шолойко А. С. Державна фінансова підтримка сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в умовах застосування програмно-цільового методу фінансування / А. С. Шолойко // Облік і фінанси АПК. – 2011. – № 2. – С. 93–98.

6. Co-operatives UK. A review of co-operative enterprise [Електроний ресурс]. – Режим доступу: [//http://reports.uk.coop/economy2017/](http://reports.uk.coop/economy2017/). – Назва з екрана.

7. Co-operatives UK [Електроний ресурс]. – Режим доступу: https://www.uk.coop/sites/default/files/uploads/attachments/annual_report_2016.pdf. – Назва з екрана.